
IV. PERIANDER

(HERODOTOS, HISTORIAI I, 20 en 23-24; III, 48-53; V,92)

Inleiding

Korinthe heeft zijn bestaan te danken aan zijn strategische ligging op de Isthmos, de landengte die de verbinding vormt tussen de Peloponnesos en de rest van Griekenland. Hier kruist de handelsroute over land (van Noord naar Zuid) de handelsroute over zee (van Oost naar West). De Akrokorinthos, een ruim 600 m hoge heuvel die de omliggende vlakke beheerst, vormt een bijna onneembaar fort.

Na de invasie van de Doriërs (ca. 1100 v. Chr.) werd Korinthe door koningen geregeerd. De afstammelingen van deze koningen, de zogenaamde Bakchiaden, vormden de heersende bovenlaag toen de monarchie werd afgeschaft. Vanaf het midden van de achtste eeuw voor Chr. ontwikkelde de stad zich tot een belangrijke politieke en economische mogendheid. Het Korinthisch aardewerk werd een belangrijk exportprodukt, kolonies werden gesticht in Noord- en West-Griekenland, waarvan het eiland Kerkyra de voorname was, en als eerste stad in Griekenland bouwde Korinthe triëren, die de basis vormden van hun machtige vloot.

Aan deze heerschappij van de Bakchiaden werd een eind gemaakt door *Kypselos*. Hij was de zoon van Eëtion en Labda, die tot het geslacht van de Bakchiaden behoorde. Herodotos vertelt ons uitvoerig over de orakels die de toekomstige macht van Kypselos al voor zijn geboorte voorspelden (V, 92β en δ), over zijn wonderbaarlijke redding kort na zijn geboorte (V, 92γ en δ) en over de manier waarop hij optrad tegen zijn politieke tegenstanders (V, 92δ).

Na zijn dood werd Kypselos opgevolgd door zijn zoon *Periander* (627-587). Deze werd in de Oudheid beschouwd als één van de Zeven Wijzen. Zijn regering kan als het hoogtepunt beschouwd worden van de archaïsche geschiedenis van Korinthe. Hij zette de kolonisatie-politiek waarmee zijn vader begonnen was, voort en onderhield contacten met de voorname vorsten van zijn tijd, o.a. Thrasyboulos van Milete en Alyattes van Lydië (I, 20). Ook met Egypte onderhield Periander (handels)betrekkingen. Handel, nijverheid en kunsten bloeiden tijdens zijn bewind. In eigen land ging Periander al te grote weelde tegen, bevorderde de landbouw en beperkte zo een groeiende stadsbevolking die op kosten van de staat leefde.

Het water van de Peirene-bron werd door de aanleg van een brongebouw gemakkelijker bereikbaar gemaakt. Het hof van Periander werd, precies zoals bij andere tyrannen uit zijn tijd (vgl. Polykrates), regelmatig bezocht door vooraanstaande kunstenaars uit heel Griekenland, zoals blijkt uit het verhaal van Arion (I, 23-24). Herodotos laat ons ook een aantal negatieve kanten van Periander zien. In III, 50-53 vertelt hij ons over het conflict tussen Periander en zijn zoon Lykophron naar aanleiding van de dood van zijn vrouw Melissa. In V, 92 komt het tirannieke optreden van Periander ten opzichte van zijn politieke tegenstanders aan de orde.

Griekenland ten tijde van Periander.

1,20. Periander is bevriend met Thrasyboulos, tyran van Milete.

Inleiding

De Lydische koning Alyattes voert al twaalf jaar oorlog tegen Milete. In het twaalfde jaar wordt daarbij de tempel van Pallas Athene, even buiten Milete gelegen, verwoest. Kort daarop wordt Alyattes ziek. Hij stuurt gezanten naar het orakel in Delphi om Apollo over zijn genezing te raadplegen. Het orakel deelt mee hem pas te woord te willen staan, als de tempel van Athene weer opgebouwd is.

Ik heb uit de mond van de Delphiërs zelf gehoord, dat dit zo gebeurd is. De Milesiërs voegen daar het volgende aan toe.

Periander, de zoon van Kypselos, die zeer bevriend was met de toenmalige tyran van Milete, Thrasyboulos, had het orakel dat Alyattes gekregen had, gehoord. Hij stuurde een boodschapper naar Thrasyboulos om dit over te brengen, opdat hij zou weten wat het orakel had gezegd, en naar omstandigheden zou kunnen handelen. De Milesiërs zeggen, dat het op die manier gebeurd is.

De oorlog tussen Alyattes en Thrasyboulos eindigt uiteindelijk met een wapenstilstand tussen beide partijen.

I,23. De aankondiging van het verhaal over Arion.

Periander, de man die het orakel aan Thrasyboulos had verteld, was de zoon van Kypselos en tyran van Korinthe. De Korintheïers vertellen (en de Lesbïers zijn het met hen eens), dat hem tijdens zijn leven een zeer wonderbaarlijke gebeurtenis overkwam. Een zekere Arion uit Methymna werd op de rug van een dolfijn aan land gezet bij Tainaron. Deze Arion was de beste citherspeler van zijn tijd. Hij was de eerste, voor zover wij weten, die dithyramben heeft gedicht, ze deze naam heeft gegeven en ze heeft laten opvoeren in Korinthe.

I,24. Arion en de dolfijn.

Men zegt dat deze Arion het grootste deel van zijn leven aan het hof van Periander doorbracht. Op een dag besloot hij naar Italië en Sicilië te varen. Nadat hij daar veel geld verdiend had, wilde hij weer naar Korinthe terugkeren. Hij vertrok uit Tarente en, omdat hij niemand méér vertrouwde dan de Korintheïers, had hij een schip met een Korinthische bemanning gehuurd. Toen zij op volle zee waren, vatten zij het plan op Arion overboord te gooien en zich van zijn geld meester te maken. Toen deze erachter kwam, bood hij hun al zijn geld aan, maar smeekte hen zijn leven te sparen. De matrozen lieten zich echter hierdoor niet ompraten, maar stelden hem voor de keus of zelfmoord te plegen, opdat hij op het land begraven zou kunnen worden, of zo snel mogelijk van het schip in zee te springen. Tot wanhoop gedreven, omdat hij zag dat zij vastbesloten waren, vroeg Arion hen hem toestemming te geven om staande op het achterdek nog één keer te zingen. Hij beloofde daarna zelfmoord te zullen plegen. De matrozen vonden het een uitstekend idee dat zij de beste zanger van de wereld zouden kunnen horen zingen, en gingen van het achterdek weg naar het midden van het schip. Hij trok zijn volledige zangersuitrusting aan en pakte zijn cithar. Staande op het achterdek zong hij zijn Apollo-lied. Toen het lied uit was, gooide hij zich met zangersuitrusting en al in zee. Het schip voer weg in de richting van Korinthe, maar, zo gaat het verhaal, een dolfijn nam Arion op zijn rug en bracht hem naar Tainaron. Daar klom hij van de rug van de dolfijn af en ging in zijn zangersuitrusting naar Korinthe. In Korinthe aangekomen vertelde hij alles wat hem overkomen was. Periander geloofde hem niet en sloot hem op in de gevangenis, waarbij hij ervoor zorgde dat hij met niemand in contact kwam. Daarna wachtte hij op de matrozen. Toen zij arriveerden, liet hij hen bij zich komen en vroeg hen of zij hem iets konden vertellen over Arion. Toen zij zeiden dat hij veilig en wel in Italië zat en dat zij hem gezond in Tarente hadden achtergelaten, kwam Arion te voorschijn met de kleren aan, waarmee hij in zee gesprongen was. Zij waren zo overrompeld, dat zij de beschuldigingen niet meer konden ontkennen. Dit is het verhaal van de Korintheïers en de Lesbïers. Op Tainaron staat een bescheiden bronzen wijgeschenk van Arion, dat een man voorstelt die op een dolfijn zit.

Commentaar: I, 23.

In deze capita is niet Periander de hoofdpersoon, maar de legendarische zanger Arion, afkomstig van Methymna op het eiland Lesbos. Vele dichters en kunstenaars vertoefden in die tijd aan het hof van een tyran of bij een adellijke familie (vgl. o.a. Polykrates in III, 120-125). De tyrannen bevorderden met name de cultus van de god Dionysos, die bij boeren en handwerkslieden (op wie de

macht van de tyrannen vaak steunde) erg populair was. De dithyramben waren lofliederen voor Dionysos. De term dithyrambe is ouder dan Herodotos hier veronderstelt. Arion kan nauwelijks als de uitvinder van de dithyrambe gelden, omdat deze cultusliederen al een lange traditie kenden. Wel neemt men aan dat hij belangrijke wijzigingen heeft aangebracht in de vorm en uitvoering van de dithyrambe. Dat een dichter veel geld kon verdienen met schrijven, blijkt uit het feit dat Arion in staat was een heel schip voor zichzelf te huren.

Perianders reactie op de verklaring van Arion, dat hij door een dolfijn (d.w.z. een god) gered is, doet op het eerste gezicht vreemd aan. Arion was hem niet onbekend: hij had al geruime tijd aan zijn hof doorgebracht. De reden kan liggen in het feit, dat Arion met zijn verhaal uit Korinthe afkomstige matrozen beschuldigt en Periander zijn eigen landgenoten tegen een dergelijke beschuldiging in bescherming neemt. Periander is in dat geval de aristocraat, die zich verantwoordelijk voelt voor zijn onderdanen.

Commentaar: I, 24.

Het wijgeschenk op kaap Tainaron, de zuidelijkste punt van de Peloponnesos, bestond nog in de tweede eeuw na Chr. De Griekse schrijver Pausanias, die in de tweede eeuw na Chr. een 'reisgids' van Griekenland heeft geschreven, zegt dat hij het daar nog gezien heeft. Het stond opgesteld bij de tempel van Poseidon en stelde waarschijnlijk de god voor, die zich gewoonlijk door een dolfijn liet vervoeren. Misschien heeft het beeldje aanleiding gegeven tot het ontstaan van het verhaal over Arion en de dolfijn. Ook archaïsche munten uit de havenstad Tarente met de voorstelling van een dolfijn kunnen hierbij een bijdrage geleverd hebben.

Op meer dan een manier kan verklaard worden, waarom het een dolfijn is, die Arion redt. Enerzijds zien we de dolfijn als een aan Apollo gewijd dier. De naam Delphi, de plaats waar Apollo bij uitstek vereerd werd, is mogelijk afgeleid van het woord δελφίς, dat dolfijn betekent. Arion zingt als laatste lied een hymne ter ere van Apollo, die hem redt. Anderzijds is (en was ook al in de Oudheid) bekend dat dolfijnen reageren op muziek. Misschien houdt de laatste wens van Arion om op de achterplecht van het schip een lied te mogen zingen, hiermee verband. Hij hoopte dat dolfijnen op zijn gezang zouden reageren en hem zouden redden.

Arion op de dolfijn.

III,48. Barbaarse behandeling door Periander van de zonen van 300 aanzienlijke inwoners van Kerkyra.

Inleiding

In het verhaal van Polykrates van Samos (III, 39-47 en 54-60) last Herodotos een episode in waarin Periander weer ten tonele verschijnt. Op verzoek van de uitgeweken Samiërs ondernemen de Spartanen een expeditie tegen Polykrates. Ook de Korintheërs, die nog een oude rekening met Samos te vereffenen hadden, steunden Sparta tegen Polykrates. In een terugblik wordt nu verteld hoe tijdens de regering van Periander het conflict tussen Korinthe en Samos ontstond.

Ook de Korintheërs waren erop gebrand dat de expeditie tegen Samos plaatsvond. Ook zij waren namelijk een generatie vóór deze expeditie diep door de Samiërs beledigd. Dit was in dezelfde tijd gebeurd als de roof van het mengvat. Periander, de zoon van Kypselos, had namelijk 300 zonen van de meest vooraanstaande inwoners van Kerkyra naar Alyattes in Sardes gestuurd om ze te laten ontmannen. Toen de Korintheërs, die deze kinderen naar Sardes brachten, op Samos geland waren, kregen de Samiërs het hele verhaal te horen waarom ze daarheen gingen. De Samiërs gaven de kinderen eerst het advies asyl te zoeken in de tempel van Artemis. Ze beletten de Korintheërs de smekelingen uit de tempel weg te halen. Toen de Korintheërs probeerden te verhinderen dat de kinderen te eten kregen, stelden de Samiërs een feest in dat zij ook nu nog op dezelfde manier vierden. De hele tijd dat de kinderen in de tempel waren, lieten zij bij het invallen van de nacht jongens en meisjes dansen uitvoeren. Zij bepaalden dat bij het uitvoeren van die dansen koeken van sesamzaad en honing naar de tempel gebracht moesten worden, opdat de kinderen van de Kerkyraïers die konden pakken en zo te eten hadden. Dit ging zolang door, totdat de Korinthische bewakers weggingen en hen daar achterlieten. De Samiërs brachten de kinderen terug naar Kerkyra.

Commentaar: III, 48.

Herodotos neemt het in dit hoofdstuk niet zo nauw met de chronologie. De gebeurtenissen kunnen zich onmogelijk zo afgespeeld hebben als hij ons wil laten geloven. Het mengvat, waarover gesproken wordt, was bestemd voor Kroisos, die rond 560 v. Chr. zijn vader Alyattes opvolgde. Periander was toen allang gestorven (ca. 585 v. Chr.).

Het eiland Kerkyra (het tegenwoordige Corfu) ligt aan de westkust van Griekenland, tegenover Epiros. In het midden van de achtste eeuw v. Chr. werd het door Korinthe als kolonie gesticht. In tegenstelling tot de meeste Griekse kolonies leefde het voortdurend op gespannen voet met de moederstad. Tijdens de regering van Periander is Kerkyra kennelijk afhankelijk van Korinthe (Periander deporteert een grote groep jongens van dit eiland en is in staat zijn zoon Lykophron daar tot koning te benoemen, III, 50-53). Na de dood van Periander wordt Kerkyra onafhankelijk. De vijandschap ten opzichte van het moederland blijft onverminderd bestaan. De ruzie tussen Kerkyra en Korinthe zal later een van de aanleidingen tot de Peloponnesische Oorlog worden.

Volgens Griekse opvatting kon men zich in tijden van gevaar onder de bescherming van de goden plaatsen door het altaar van een god of godin beet te pakken of een tempel binnen te vluchten, het zogenaamde 'asylrecht'. Algemeen werd het als een zwaar vergrijp tegen de goddelijke wet gezien als smekelingen, die door zich zo tot de godheid te richten onschendbaar (ἄσυλος) waren geworden, met geweld werden verwijderd. Overtreders van deze wet konden rekenen op de wraak van Zeus Hikesios.

III,49. Voortdurende vete tussen Korinthe en Kerkyra.

Als de Korintheërs en de Kerkyraïers na de dood van Periander in goede verstandhouding met elkaar geleefd hadden, zouden de Korintheërs om deze reden niet aangedrongen hebben op de expeditie tegen Samos. Maar al vanaf het moment dat de Korintheërs Kerkyra koloniseerden, hebben zij voortdurend ruzie met elkaar, hoewel zij aan elkaar verwant zijn. Daarom bleven de Korintheërs een voortdurende wrok koesteren tegen de Samiërs. De reden waarom Periander de zonen van de belangrijkste Kerkyraïers uitkoos om ze naar Sardes te sturen en ze liet ontmannen, was dat hij zich wilde wreken. De Kerkyraïers hadden hem namelijk daarvoor iets verschrikkelijks aangedaan.

Commentaar: III, 49.

Periander is waarschijnlijk in 585/584 v. Chr. op 80-jarige leeftijd gestorven na een bewind van 40 jaar.

III,50. De reactie van Lykophron op het bericht dat Periander, zijn vader, Melissa, zijn moeder, heeft vermoord.

- 1 ἐπεῖτε γὰρ τὴν ἑωυτοῦ γυναῖκα
Μέλισσαν Περιάνδρος ἀπέκτεινε, συμφορὴν τοιήνδε οἱ
ἄλλην συνέβη πρὸς τῇ γεγονυίᾳ γενέσθαι· ἥσάν οἱ ἐκ
Μελίσσης δύο παῖδες, ἡλικίην ὃ μὲν ἑπτακαίδεκα, ὃ δὲ
2 ὀκτωκαίδεκα ἔτεα γεγονώς. τούτους ὁ μητροπάτωρ Προ-
κλῆς, ἐὼν Ἐπιδάουρου τύραννος, μεταπεμψάμενος παρ'
ἑωυτὸν ἐφιλοφρονέετο, ὥς οἶκός ἦν θυγατρὸς ἐόντας τῆς
ἑωυτοῦ παῖδας. ἐπεῖτε δὲ σφεας ἀπεπέμπετο, εἶπε προ-
3 πέμπων αὐτούς· Ἄρα ἴστε, ὦ παῖδες, ὅς ὑμέων τὴν μητέρα
ἀπέκτεινε; τοῦτο τὸ ἔπος ὃ μὲν πρεσβύτερος αὐτῶν ἐν
οὐδενὶ λόγῳ ἐποιήσατο· ὃ δὲ νεώτερος, τῷ οὐνομα ἦν
Λυκόφρων, ἥλγησε ἀκούσας οὕτως ὥστε ἀπικόμενος ἐς τὴν
Κόρινθον ἄτε φονέα τῆς μητρὸς τὸν πατέρα οὔτε προσεῖπε,
διαλεγομένῳ τε οὐ τι προσδιελέγετο ἱστορέοντί τε λόγον
οὐδένα ἐδίδου. τέλος δὲ μιν περιθύμως ἔχων ὁ Περιάνδρος
ἐξελαύνει ἐκ τῶν οἰκίων.

1. ἐπεῖτε	– toen, nadat, omdat	ὁ Προκλῆς	– Prokles
ἑωυτοῦ	: A 4	ἐὼν	: E 7
ἡ Μέλισσα	– Melissa	ὁ Ἐπίδauρος	– Epidauros
ὁ Περιάνδρος	– Periander (zie inl.)	ὁ τύραννος	– alleenheerser, tyran
ἡ συμφορὴ	– ongeluk	μεταπέμπομαι	– uitnodigen
τοιόσδε	– zodanig	ἑωυτόν	: A 4
οἱ	: D 2	ἐφιλοφρονέετο	: A 2
συμβαίνει μοι	– het overkomt mij	φιλοφρονέομαι	– vriendelijk ontvangen
πρὸς τῇ γεγονυίᾳ	: vul aan: συμφορῇ	οἶκός ἦν	: vul aan: αὐτὸν αὐτοῦς
ἡλικίην	: acc.respectus/
limitationis	οἶκός ἐστι	– het is vanzelfsprekend
ἡ ἡλικίη	– leeftijd	ἐόντας	: E 7
ἑπτακαίδεκα	– zeventien	σφεας	: D 2
ὀκτωκαίδεκα	– achttien	ἀποπέμπομαι	– terug naar huis laten
gaan
ἔτεα	: A 2	προπέμω	– uitgeleide doen
2. ὁ μητροπάτωρ, -ορος	– grootvader (van
moederszijde)		

ὅς	: Herodotos gebruikt in afhankelijke vragen vaak het relativum i.p.v. het direct- of indirect interrogativum (τίς/ὅστις)	ἀπικόμενος	: A 5 a
		ἐς	: A 1
		ἢ Κόρινθος	– Korinthe
		ἄτε φονέα τῆς μητρός	: vul aan: ὄντα
		ὁ φονεύς	– moordenaar
		προσαγορεύω	– begroeten
3. ὑμέων	: D 2	αογ. προσεῖπον	
τὸ ἔπος	– mededeling, woord	προσδιέλεγτο	: vul aan: αὐτῷ
πρεσβύς	– oud	προσδιελέγομαι + dat.	– antwoorden
ἐν οὐδενὶ λόγῳ	– geen aandacht	ιστορέοντι	: A 2
ποιέομαι	– schenken aan	ιστορέω	– nader informeren bij
τῷ	: D 4	τέλος (adv.)	– tenslotte
τὸ οὐνομα	– naam	περίθυμος	– vreselijk boos
ὁ Λυκόφρων, -ονος	– Lykophron	ἐξελαύνω	– weggagen
ἀλγέω	– verdrietig -, bedroefd zijn	τὰ οἰκία	– huis, paleis

Commentaar: III, 50.

1. ἐπεῖτε . . . ἀπέκτεινε: Over de manier waarop dit gebeurde, blijft Herodotos vaag. Hij noemt het een συμφορὴ, waaraan hij zelf schuldig is (III, 52). Ook in V, 92, waar Melissa aan hem verschijnt wordt de toedracht niet duidelijk. Diogenes Laërtios (3e eeuw na Chr., zie pag. 00) vermeldt twee versies die met betrekking tot haar dood in omloop zijn.

Μέλισσαν: Diogenes Laërtios zegt dat zij oorspronkelijk Lysidike heette, maar dat Periander haar de bijnaam Melissa (Bijtje) gaf. Zij is de dochter van Prokles, de tyran van Epidauros. Melissa en Periander hadden twee zonen Kypselos (wiens naam door Herodotos niet vermeld wordt) en Lykophron. Herodotos vermeldt ook nog een dochter (III, 53), wier naam hij evenmin noemt.

ἡλικίην . . . γεγονώς: Het gaat hier over de leeftijd van de jongens, in de tijd dat deze gebeurtenissen zich afspeelden.

3. διαλεγόμενον: Het gebruik van de praesens- en imperfectumvormen geeft aan dat Periander het zwijgen van zijn zoon niet begrijpt en blijft vragen naar de reden zonder dat Lykophron enige reactie geeft.

III, 51. Periander verjaagt Lykophron; hij wordt overal buitengesloten.

- 1 ἐξελάσας δὲ τοῦτον ἱστόρει τὸν
πρεσβύτερον τὰ σφί ὁ μητροπάτωρ διελέχθη. ὁ δὲ οἱ
ἀπηγέετο ὥς σφεας φιλοφρόνως ἐδέξατο, ἐκείνου δὲ τοῦ
ἔπος τὸ σφί ὁ Προκλῆς ἀποστέλλων εἶπε, ἄτε οὐ νόφ
λαβὼν, οὐκ ἐμέμνητο. Περίανδρος δὲ οὐδεμίαν μηχανὴν
ἔφη εἶναι μὴ οὐ σφί ἐκεῖνον ὑποθέσθαι τι, ἐλιπάρει τε
- 2 ἱστορέων. ὁ δὲ ἀναμνησθεὶς εἶπε καὶ τοῦτο. Περίανδρος
δὲ νόφ λαβὼν [καὶ τοῦτο] καὶ μαλακὸν ἐνδιδόναι βουλό-
μενος οὐδέν, τῇ ὁ ἐξελασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ παῖς δίαίταν
ἐποιέετο, ἐς τούτους πέμπων ἄγγελον ἀπηγόρευε μὴ μιν
- 3 δέκεσθαι οἰκίοισι. ὁ δὲ ὅπως ἀπελαυνόμενος ἔλθοι ἐς
ἄλλην οἰκίην, ἀπηλαύνει' ἂν καὶ ἀπὸ ταύτης, ἀπειλέοντός
τε τοῦ Περιάνδρου τοῖσι δεξαμένοισι καὶ ἐξέργειν κελεύοντος.
ἀπελαυνόμενος δ' ἂν ἦε ἐπ' ἐτέρην τῶν ἐταίρων· οἱ δὲ ἄτε
Περιάνδρου ἐόντα παῖδα, καίπερ δειμαίνοντες, ὅμως ἐδέκοντο.

1. τὰ	: zie 50, 2: ὅς	τό	: D 4
ἀπηγέετο	: A 5	ἀποστέλλω	– weg-, terugsturen
ἀπηγέομαι	– vertellen	νόφ λαμβάνω	– begrijpen
φιλόφρων, -ονος	– vriendelijk	μυμήσκομαι + gen.	– zich herinneren

οὐδεμία μηχανή ἐστι	– het moet wel dat	οἰκίοισι	: B 4
μὴ οὐ + a.c.i.		3. ὅπως + opt.iterativus	– telkens wanneer
ὑποτίθεμαι	– influisteren	ἄν + ind.impf.	: Herodotos gebruikt ἄν + ind.impf. soms om een iteratief aspect aan te geven.
λιπαρέω + ptc.	– doorgaan met		
ἀναμνησκομαι (dep.pass.)	– zich herinneren	ἀπειλέω + dat.	– bedreigen
2. ἐνδίδωμι	– tonen	τοῖσι δεξαμένοισι	: B 4
μαλακός	– zacht	ἐξέργω	– buitensluiten
τῇ	– waar(heen)	ἦι	= ἦι(v)
ἐξελαύνω	– weggagen	ἐπ' ἐτέρην	: vul aan: οἰκίην
aor.pass. ἐξηλάσθη		έόντα	: E 7
δίαιταν ποιέομαι	– verblijven, zich ophouden	δαιμάινω	– bang zijn
ἀπαγορεύω μὴ + inf.	– verbieden om	ὅμως	– toch
δέκεσθαι	: A 5 b	ἐδέκοντο	: A 5 b

Commentaar: III, 51.

1. ἐκεῖνου δὲ . . . ἐμέμνητο: Het mag in eerste instantie verwondering wekken dat de oudste zoon zich de schokkende mededeling niet meer kan herinneren. Verderop wordt echter duidelijk, dat hij geestelijk niet helemaal in orde was (III,53).

2. τῇ ὁ . . . κελεύοντος: Nadat hij hem eerst uit zijn eigen huis heeft weggejaagd, probeert Periander Lykophron het leven in Korinthe onmogelijk te maken. Hij blijft hierbij in eerste instantie echter achter de feiten aanlopen, totdat hij door een officiële afkondiging iedere inwoner van Korinthe verbiedt Lykophron in zijn huis op te nemen of zelfs maar contact met hem te hebben.

III,52. Lykophron blijft onverzoenlijk; zijn verbanning naar Kerkyra.

- 1 τέλος δὲ ὁ Περίανδρος κήρυγμα ἐποιήσατο, ὃς ἂν ἡ οἰκίοισι ὑποδέξεται μιν ἢ προσδιαλεχθῇ, ἱρήν ζημίην τοῦτον τῷ
- 2 Ἀπόλλωνι ὀφείλιν, ὅσῃν δὴ εἶπας. πρὸς ὧν δὴ τοῦτο τὸ κήρυγμα οὔτε τίς οἱ διαλέγεσθαι οὔτε οἰκίοισι δέκεσθαι ἠθέλε· πρὸς δὲ οὐδὲ αὐτὸς ἐκεῖνος ἐδικαίου πειρᾶσθαι ἀπειρημένου, ἀλλὰ διακατερέων ἐν τῇσι στοιῇσι ἐκαλινδέετο.
- 3 τετάρτῃ δὲ ἡμέρῃ ἰδὼν μιν ὁ Περίανδρος ἀλουσίησί τε καὶ ἀσιτίησι συμπεπτωκότα οἴκτιρε· ὑπεῖς δὲ τῆς ὀργῆς ἦε ἄσσον καὶ ἔλεγε· ὦ παῖ, κότερα τούτων αἰρετώτερά ἐστι, ταῦτα τὰ νῦν ἔχων πρήσσεις, ἢ τὴν τυραννίδα καὶ <τὰ> ἀγαθὰ τὰ νῦν ἐγὼ ἔχω, ταῦτα ἐόντα τῷ πατρὶ ἐπιτήδεον
- 4 παραλαμβάνειν; ὃς ἐὼν ἐμός τε παῖς καὶ Κορίνθου τῆς εὐδαιμόνου βασιλεὺς ἀλήτην βίον εἶλεν, ἀντιστατέων τε καὶ ὀργῇ χρεώμενος ἐς τὸν σε ἦκιστα ἐχρῆν. εἰ γάρ τις συμφορὴ ἐν αὐτοῖσι γέγονε, ἐξ ἧς ὑποψίην ἐς ἐμὲ ἔχεις, ἐμοί τε αὕτη γέγονε καὶ ἐγὼ αὐτῆς τὸ πλεῦν μέτοχός εἰμι,
- 5 ὅσῳ αὐτὸς σφεα ἐξεργασάμην. σὺ δὲ μαθὼν ὅσῳ φθονέσθαι κρέσσον ἐστὶ ἢ οἰκτίρεσθαι, ἅμα τε ὁκοῖόν τι ἐς τοὺς τοκέας καὶ ἐς τοὺς κρέσσονας τεθυμῶσθαι, ἅπιθι ἐς τὰ οἰκία. Περίανδρος μὲν τούτοις αὐτὸν κατελάμβανε, ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἀμείβεται τὸν πατέρα, ἔφη δὲ μιν ἱρήν ζημίην ὀφείλιν τῷ θεῷ ἑωυτῷ ἐς λόγους ἀπικόμενον. μαθὼν δὲ ὁ Περίανδρος ὡς ἄπορόν τι τὸ κακὸν εἶη τοῦ παιδὸς καὶ ἀνίκητον, ἐξ ὀφθαλμῶν μιν ἀποπέμπεται στείλας
- 7 πλοῖον ἐς Κέρκυραν· ἐπεκράτεε γὰρ καὶ ταύτης. ἀπο-

στείλας δὲ τοῦτον ὁ Περίανδρος ἐστρατεύετο ἐπὶ τὸν πενθερόν Προκλέα, ὡς τῶν παρεόντων οἱ πρηγμάτων ἔοντα αἰτιώτατον, καὶ εἶλε μὲν τὴν Ἐπίδauρον, εἶλε δὲ αὐτὸν Προκλέα καὶ ἐξώγησε.

1. κήρυγμα ποιέομαι	- officieel bekend (laten) maken	4. ὅς	: lees: ἀλλὰ σύ
οἰκίοισι	: B 4	ὁ βασιλεὺς	- prins
ὑποδέκομαι	- opnemen	ὁ ἀλήτης	- adi.: zwervend, zwervers-
ἱρός	- heilig		subst.: zwerver
ἡ ζήμη	- boete	εἶλε	: A 3
ὁ Ἀπόλλων, -ώνος	- Apollo	αἰρέομαι	- kiezen (voor)
ὀφείλω	- verschuldigd zijn	ἀντιστατέω	- zich verzetten
ὅσος	- hoe groot	χρεώμενος	= χρώμενος
εἵπας	: E 6 a	ὀργή χράομαι	- boos zijn
2. πρὸς + acc.	- met het oog op	σε	: vul aan: ὀργῇ χρᾶσθαι
ὦν	: A 6	ἥκιστα	- het minst
τὸ κήρυγμα	- officiële bekendmaking	ἡ ὑποψίη	- verdenking
δέκεσθαι	: A 5 b	τὸ πλεῦν	- voor het grootste gedeelte
πρὸς	: F 2	μέτοχος + gen.	- medeplichtig-, schuldig aan
δικαιόω	- willen	ὄσω	- en wel in die mate dat
πειράομαι	- uitproberen	ἐξεργασάμην	: E 1
ἀπαγορεύω	- verbieden	ἐξεργάζομαι	- doen
pf. m./p. ἀπείρημαι		ὄσω	- hoezeer
ἀπειρημένου	: vul aan: αὐτοῦ (gen.absol.)	5. φθονέω	- benijden
διακαρτέρω	- volharden	κρέσσον	: A 1
τῇσι στοιῇσι	: B 3	ἄμα	- tegelijk
ἡ στοιή	- zuilengang	ὀκοῖόν τι (ἔστιν)	- hoe erg het is
καλινδέομαι	- rondhangen	οἱ τοκεῖς	- ouders
τέταρτος	- vierde	θυμόομαι	- boos worden
3. ἀλουσίησι/ἀσιτίησι	: B 3	6. τοῦτοισι	: vul aan: τοῖσι λόγοισι
αἱ ἀλουσίαι	- vervuiling	καταλαμβάνω	- tot andere gedachten brengen
αἱ ἀσιτίαι	- het vasten	ἀμείβομαι τινά τι	- iem. iets antwoorden
συμπίπτω	- in een ellendige toestand geraten	ἐς λόγους ἀπικνέομαι	- met iem. een gesprek aanknopen
pf. συμπέπτωκα	: E 1	τινι	- onoplosbaar
οἴκτιρε	- medelijden hebben met	ἄπορος	- onoverkomelijk
οἴκτιρῶ	- laten varen	ἀνίκητος	- oog
ἰπῆμι + gen.	- dichterbij	ὁ ὀφθαλμός	- uitrusten
ἄσπον	- wie/wat van beide	στέλλω	- Kerkyra
κότερος	- verkieslijk	ἡ Κέρκυρα	- heersen over
αἰρετός	- "de situatie waarin je nu verkeert"	ἐπικρατέω + gen.	- optrekken
ταῦτα τὰ νῦν ἔχων	- "of verkies je de alleenheerschappij en alle goede dingen die ik nu heb, zaken die jij kunt overnemen, als je je vader welgezind bent"	7. στρατεύομαι	- schoonvader
πρήσσεις		ὁ πενθερός	: acc.sg. van Προκλῆς
ἡ . . . t/m . . .		Προκλέα	- situatie
παραλαμβάνειν		τὰ πρήγματα	- schuldig aan
		αἰτιός + gen.	- levend gevangen nemen
		ζωγρέω	

Commentaar: III, 52.

1. ἱρὴν . . . εἵπας: Boetes werden meestal in de staatskas gestort of ook wel in de kas van een tempel. De tempel van Apollo was de belangrijkste van Korinthe. Hij lag op een terras aan de noordzijde van de agora. De nog zichtbare resten behoren tot een archaische tempel, die kort na de dood van Periander werd gebouwd (ca. 550). De tempel, waarvan hier sprake is, is een oudere voorganger daarvan. Bij opgravingen zijn resten van deze tempel teruggevonden.

4. Κορίνθου τῆς εὐδαίμονος: Hoe welvarend Korinthe was, blijkt uit de beschrijving van Thukydides (Historiai I, 13): "Want dankzij zijn ligging op de landengte was Korinthe al vanouds een handelsstad; in de oude tijd ging het verkeer tussen de Grieken meer over land dan over zee en dus

over Korinthisch gebied. De stad werd machtig door haar rijkdom, zoals ook de oude dichters getuigen, die haar het 'goudrijke Korinthe' hebben genoemd."

III,53. Periander benoemt Lykophron tot zijn opvolger; de bewoners van Kerkyra doden Lykophron.

- 1 ἐπεὶ δὲ τοῦ χρόνου προβαίνοντος
 ὁ [τε] Περίανδρος παρηβήκε καὶ συνεγινώσκετο ἑαυτῷ
 οὐκέτι εἶναι δυνατόν τὰ πρήγματα ἐπορᾶν τε καὶ διέπειν,
 πέμπων ἐς τὴν Κέρκυραν ἀπεκάλεε τὸν Λυκόφρονα ἐπὶ τὴν
 τυραννίδα· ἐν γὰρ δὴ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων οὐκ
 2 ἐνώρα, ἀλλὰ οἱ κατεφαίνετο εἶναι νωθέστερος, ὁ δὲ Λυκό-
 φρων οὐδὲ ἀνακρίσιος ἠξίωσε τὸν φέροντα τὴν ἀγγελίην.
 Περίανδρος δὲ περιεχόμενος τοῦ νηνίεω δευτέρα ἀπέστελλε
 ἐπ' αὐτὸν τὴν ἀδελφεήν, ἑαυτοῦ δὲ θυγατέρα, δοκέων μιν
 3 μάλιστα ταύτης ἂν πείθεσθαι. ἀπικομένης δὲ ταύτης καὶ
 λεγούσης· ὦ παῖ, βούλει τὴν τε τυραννίδα ἐς ἄλλους
 πεσεῖν καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς διαφορηθέντα μᾶλλον
 4 σεαυτὸν ζημιῶν. ἢ φιλοτιμίῃ κτῆμα σκαιόν· μὴ τῷ κακῷ
 τὸ κακὸν ἰδῷ. πολλοὶ τῶν δικαίων τὰ ἐπιεικέστερα προτι-
 θεῖσι. πολλοὶ δὲ ἤδη τὰ μητρώια διζήμενοι τὰ πατρώια
 ἀπέβαλον. τυραννὶς χρῆμα σφαλερόν, πολλοὶ δὲ αὐτῆς
 5 ἔρασταί εἰσι, ὁ δὲ γέρων τε ἤδη καὶ παρηβηκός· μὴ δῶς
 τὰ σεαυτοῦ ἀγαθὰ ἄλλοις. ἢ μὲν δὴ τὰ ἐπαγωγότατα
 διδαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἔλεγε πρὸς αὐτόν, ὁ δὲ ὑποκρι-
 νόμενος ἔφη οὐδαμὰ ἤξειν ἐς Κόρινθον, ἔστ' ἂν πυνθάνηται
 6 περιέοντα τὸν πατέρα. ἀπαγγειλάσης δὲ ταύτης ταῦτα
 τὸ τρίτον Περίανδρος κήρυκα πέμπει βουλόμενος αὐτὸς
 μὲν ἐς Κέρκυραν ἵκειν, ἐκείνους δὲ ἐκέλευε ἐς Κόρινθον
 7 ἀπικόμενον διάδοχον γίνεσθαι τῆς τυραννίδος. καται-
 νέσαντος δ' ἐπὶ τούτοις τοῦ παιδὸς ὁ μὲν Περίανδρος
 ἐστέλλετο ἐς τὴν Κέρκυραν, ὁ δὲ παῖς [οἱ] ἐς τὴν Κόρινθον.
 μαθόντες δὲ οἱ Κερκυραῖοι τούτων ἕκαστα, ἵνα μὴ σφί
 Περίανδρος ἐς τὴν χώραν ἀπίκηται, κτείνουσι τὸν νηνίσκον.
 ἀντὶ τούτων μὲν Περίανδρος Κερκυραίους ἐτιμωρέετο.

1. προβαίνω	- vorderen	νωθής	- dom
παρηβῶ	- oud worden	2. ἀνακρίσιος	: B 7
συγγινώσκω	: A 7	ἢ ἀνάκρισις	- antwoord
συγγινώσκομαι	- ik ben mij ervan	ἄξιόν τινά τινος	- iem. iets waardig
ἑμαυτῷ + inf.	bewust dat ik		keuren
ἐποράω	- overzien	ἢ ἀγγελίη	- bericht
διέπω	- in handen houden	περιέχομαι + gen.	- gehecht zijn aan
ἀποκαλέω	- terugroepen	τοῦ νηνίεω	: B 1
ἐπὶ τὴν τυραννίδα	- "om de heerschappij	δευτέρα	- in tweede instantie
	op zich te nemen"	ἢ ἀδελφεή	- zus
ἐνώρα	= ἐνεώρα	πειθόμεναι + gen.	- gehoorzamen aan
ἐνοράω ἐν + dat.	- iets zien in	ἄν + inf.	: ἄν met de inf. geeft
καταφαίνομαι	- schijnen, lijken		hier een potentialis aan

3. ἐς ἄλλους πίπτω	– in handen van anderen vallen	ὁ δὲ	: vul aan: ἐστίν
τὸν οἶκον	: evenals τὴν τυραννίδα subjectsacc. bij πεσεῖν ἐς ἄλλους	5. τὰ ἐπαγωγότατα	– de meest sprekende argumenten
διαφορέω	– plunderen	διδάσκω	– instrueren
ἦ	: vul na ἦ 'βούλει' als persoonsvorm aan.	aor.pass. ἐδιδάχθην	
ἀπέρχομαι	– terugkeren	ὑποκρίνομαι	– antwoorden
ζημιόω	– straffen, schaden	οὐδαμά	– volstrekt niet, in geen geval
4. ἡ φιλοτιμία	– koppigheid	ἔστε	– zolang als
τὸ κτῆμα	– bezit, eigenschap	περίειμι	– nog in leven zijn
σκαῖός	– ongeluk brengend	6. ἀπαγγέλλω	– rapporteren
ἰάομαι	– genezen	τὸ τρίτον	– voor de derde keer
τὰ ἐπιεικέστερα	: E 5	ὁ κήρυξ, κήρυκος	– officiële bode
προτιθεῖσι	– iets verkiezen boven	ὁ διάδοχος + gen.	– opvolger in
προτίθιμι + gen.	– van de moeder	γίνεσθαι	: A 7
μητρῷος	– van de vader	7. καταινέω	– ermee instemmen
πατρῷος	– zoeken	ἐπὶ τούτοις	– op die voorwaarden
δίζημαι	– (uit het oog) verliezen	στέλλομαι (dep.pass.)	– op weg gaan
ἀποβάλλω	– zaak	οἱ	: F 1
τὸ χρῆμα	– wankel	ἡ χώρα	– land
σφαλερός	– subst. liefhebber	ὁ Κερκυραῖος	– inwoner van Kerkyra
ὁ ἔραστής	adi. + gen.: begerig naar	ὁ νεηνίσκος	– jongeman
		ἀντί + gen.	– als vergelding voor
		τιμωρέομαι τινα	– wraak nemen op

Commentaar: III, 53.

1. τῷ πρεσβυτέρῳ: Wat de oudste zoon van Periander nu precies mankeerde, vertelt Herodotos niet. Diogenes Laërtios zegt, dat hij ἄφρων was, d.w.z. dat hij ze niet alle vijf op een rijtje had (zie pag. 00).

2. ἀνακρίσιος: Nog voor de dienaar zijn verhaal kan doen, wordt hij door Lykophron onverrichter zake teruggestuurd: de zoon is erg consequent in het afwijzen van ieder contact.

περιεχόμενος: Periander geeft het nog niet op. Zijn belangrijkste zorg is een nakomeling op de troon te krijgen en niet een vreemde (vgl. de woorden van zijn dochter tegen Lykophron).

τὴν . . . θυγατέρα: Haar naam wordt door Herodotos niet genoemd. Het conflict dat hij wil beschrijven, is dat tussen Periander en zijn zoon Lykophron. Hierop moet alle aandacht gevestigd blijven. Details die voor de beschrijving van dit conflict van secundair belang zijn, worden door hem weggelaten.

4. ἡ φιλοτιμία κτῆμα σκαῖόν . . .: Perianders dochter verpakt de boodschap van haar vader (III, 53,4) in korte, kernachtige zinnen en enkele spreken, precies in de trant van de 'Zeven Wijzen'. Dit is een verzamelnaam voor zeven Grieken uit de zesde eeuw v. Chr., die door hun activiteiten als wijs werden beschouwd. De bekendste van hen zijn Thales van Milete (de grondlegger van de filosofie, die o.a. de eerste zonsverduistering voorspelde) en de Atheense staatsman Solon (die de democratische wetten voor zijn vaderstad opstelde). Ook Periander wordt tot dit selecte gezelschap gerekend. Bekend zijn zegswijzen als γνῶθι σεαυτὸν 'Ken Uzelf'; μηδὲν ἄγαν 'In niets teveel' (Solon); De spreken ἡ φιλοτιμία κτῆμα σκαῖόν en μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰῶ lijken de les te zijn, die Herodotos aan zijn lezers wil meegeven in dit verhaal over Periander en Lykophron. Zo roept ook Herodotos' zinsnede πολλοὶ τῶν δικαίων τὰ ἐπιεικέστερα προτιθεῖσι uit de mond van Perianders dochter op tot een zinvol afwegen van dat, wat iemand rechtens toekomt (τὸ δίκαιον) en dat, wat haalbaar is in de gegeven omstandigheden (τὸ ἐπιεικές). Een mens moet een beetje soepel zijn!

7. ἀντί . . . ἐτιμωρέτο: Zo sluit Herodotos het verhaal af, zoals hij begonnen is in 49,2.

V,92a. De reactie van de Korinthiser Soklees op de pogingen van de Spartanen de tyrannie in Athene te herstellen.

Inleiding

Met steun van de Spartanen hebben de Atheense democraten de tyran Hippias uit hun stad verjaagd. Korte tijd later krijgen de Spartanen spijt van deze steun aan de Atheense democratische partij. Zij roepen Hippias naar Sparta en overleggen met hun bondgenoten over de mogelijkheid Hippias als tyran weer in Athene aan de macht te brengen. In deze bijeenkomst komt ook de Korinthiser Soklees aan het woord. Hij verzet zich tegen dit plan en wijst op de negatieve kanten van de tyrannie door uitgebreid te vertellen over de ervaringen, die de Korinthisers met de tyrannie hebben gehad.

Dit was het voorstel van de Lakedaimoniërs. De meerderheid van de bondgenoten was het echter niet met hun voorstel eens. Er ontstond een algemene stilte die tenslotte werd verbroken door de Korinthiser Soklees. Hij zei: "Weet wel, de hemel zal onder de aarde liggen en de aarde hoog boven de hemel, de mensen zullen in het water van de zee wonen en de vissen op de plaats waar vroeger de mensen woonden, wanneer jullie, Lakedaimoniërs, democratische regimes ten val brengen en tyrannen in de steden aan de macht proberen te helpen. Tyrannie is het onrechtvaardigste en het bloedigste dat er op de wereld bestaat. Als jullie denken, dat het goed is, dat steden door een tyran geregeerd worden, benoem dan eerst een tyran in jullie eigen stad en probeer het dan ook in andere steden te doen. Zelf hebben jullie nu niet te maken met tyrannen, en jullie doen je uiterste best om te voorkomen, dat er in Sparta een tyran aan de macht komt. Maar voor jullie bondgenoten vinden jullie dat niet belangrijk. Als jullie, net zoals wij, daar ervaring mee zouden hebben, zouden jullie daarover betere inzichten te berde brengen dan nu het geval is.

Commentaar: V 92a.

Als in 510 v. Chr. in Athene aan de tyrannie van de Peisistratiden een einde gekomen is met de verdrijving van Hippias, de zoon van Peisistratos, begint zich hier onder leiding van Kleisthenes een democratische staat te ontplooiën. Sparta had weliswaar meegeholpen om de tyran en zijn aanhang te verjagen, maar uitsluitend met het doel meer greep te krijgen op Athene. Nu dit niet lukt, stelt Sparta tijdens een bijeenkomst van zijn bondgenoten voor Hippias weer aan de macht te brengen in Athene en er de tyrannie te herstellen. Onderdrukking door een tyran zou namelijk het Attische volk klein houden en eerder bereid doen zijn tot onderdanigheid aan Sparta.

Uit de eerste zin van Soklees' redevoering ("De natuur wordt op zijn kop gezet") kan men Herodotos' opvatting over de kosmos afleiden: de aarde heeft de vorm van een platte schijf en de hemelkoepel staat als een stulp over de aarde heen. Het beeld van de omgekeerde wereld als aanduiding van een situatie die totaal ondenkbaar is, een zogenaamd 'adynaton', wordt al door de dichter Archilochos (zesde eeuw v. Chr.) gebruikt. Hij doet dit naar aanleiding van een zonsverduistering op klaarlichte dag (7 april 648/647?). Een dergelijk natuurverschijnsel werd door de mensen in die tijd als een slecht voorteken gezien. Archilochos betreft deze gebeurtenis op het feit, dat de vader van het meisje, van wie hij houdt, haar niet aan hem uithuwelijkt, maar aan een rivaal:

"Niets is meer onverwacht en onder ede te ontkennen, noch verbazingwekkend, sedert Zeus, de vader van de goden, het midden op de dag duister maakte door het licht van de stralende zon te verbergen. Een vochtige angst kwam over de mensen. Sinds dat moment is alles geloofwaardig en kan men alles verwachten. Niemand van U moet zich meer verwonderen, als hij dit ziet, noch als de wilde dieren hun woonplaats ruilen met de dolfinnen en zich vestigen in de zee en als voor hen de ruisende golven van de zee aangenamer worden dan het vasteland en voor de dolfinnen het bosrijke bergland" (Archilochos, frg. 74).

Zo wordt de democratie gepresenteerd als de natuurlijke bestuursvorm. Soklees gebruikt hiervoor de term isokratia in plaats van demokratia, wellicht omdat de Spartanen (en de Korinthisers) een grondige hekel hadden aan het woord democratie. Overigens kan isokratia ook betrekking hebben op een oligarchisch regime, zoals dat in Sparta. In Sparta vormden de eigenlijke Spartanen, de Spartiatai, die zich 'gelijken' (!) noemen, een heersende kaste, die het volk van Lakonië onderdrukte. Als zodanig verkiezen zij de term isokratia boven demokratia.

V,92β. Twee aankondigingen van de geboorte van Kypselos, de vader van Periander.

- 1 Κορινθίοισι γὰρ ἦν πόλιος κατάστασις τοιήδε· ἦν ὀλιγαρχίη, καὶ τοῦτοι· Βακχιάδαι καλεόμενοι ἐνεμον τὴν πόλιν, ἐδίδοσαν δὲ καὶ ἦγοντο ἐξ ἀλλήλων. Ἀμφίονι δὲ ἐόντι τούτων τῶν ἀνδρῶν γίνεται θυγάτηρ χολή· οὖνομα δὲ οἱ ἦν Λάβδα. ταύτην Βακχιαδῶν γὰρ οὐδεὶς ἤθελε γῆμαι, ἵσχει Ἡετίων ὁ Ἐχεκράτεος, δῆμου μὲν ἑὼν ἐκ Πέτρης, ἀτὰρ τὰ ἀνέκαθεν
- 2 Λαπίθης τε καὶ Καινείδης. ἐκ δὲ οἱ ταύτης τῆς γυναικὸς οὐδ' ἐξ ἄλλης παῖδες ἐγίνοντο· ἐστάλη ὧν ἐς Δελφοὺς περὶ γόνου. ἐσιόντα δὲ αὐτὸν ἰθέως ἡ Πυθίη προσαγορεύει τοισίδε τοῖσι ἔπеси·
- Ἡετίων, οὔτις σε τίει πολύτιτον ἐόντα.
Λάβδα κύει, τέξει δ' ὀλοοίτροχον· ἐν δὲ πεσεῖται ἀνδράσι μουνάρχοισι, διακαιώσει δὲ Κόρινθον.
- 3 ταῦτα χρησθέντα τῷ Ἡετίωνι ἐξαγγέλλεται· κως τοῖσι Βακχιάδῃσι, τοῖσι τὸ μὲν πρότερον γενόμενον χρηστήριον ἐς Κόρινθον ἦν ἄσημον, φέρον τε ἐς τὠτὸ καὶ τὸ τοῦ Ἡετίωνος καὶ λέγον ὧδε·
- αἰετὸς ἐν πέτρῃσι κύει, τέξει δὲ λέοντα
καρτερὸν ὤμησθιν· πολλῶν δ' ὑπὸ γούνατα λύσει.
ταῦτά νυν εὖ φράζεσθε, Κορίνθιοι, οἱ περὶ καλὴν Πειρήνην οἰκεῖτε καὶ ὄφρυνοντα Κόρινθον.

1. Κορίνθιος	- <i>adi.</i> : Korinthisch <i>subst.</i> : Korinthiër	Λαπίθης τε καὶ Καινείδης	- "een Lapith, en wel een afstammeling van Kaineus"
πόλιος	: B 7	2. ὧν	: A 6
ἡ κατάστασις	- (staats)inrichting	ἐξ	: A 1
ἡ ὀλιγαρχίη	- oligarchie	οἱ Δελφοί	- Delphi
οἱ Βακχιάδαι	- Bakchiaden (zie inl.)	ὁ γόνος	- het krijgen van kinderen
νέμω	- besturen	ἔσειμι	- naar binnen gaan
ἐδίδοσαν . . . t/m . . .	- "zij trouwden uitsluitend onder elkaar"	ἰθέως	- onmiddellijk
ἀλλήλων		ἡ Πυθίη	- Pythia
ὁ Ἀμφίων, -ίονος	- Amphion	προσαγορεύω	- toespreken
εἰμί + gen.	- behoren tot	τοισίδε	: D 1
γίνεται	: A 7	οὔτις	- niemand
χολός	- mank	τίω	- eren
ἡ Λάβδα	- Labda	πολύτιτος	- veel eer waard
Βακχιαδῶν	: B 2	κύω	- zwanger zijn
γαμέω aor. ἔγημα	- huwen	τίκτω fut. τέξω	- ter wereld brengen
ἵσχω	- tot vrouw krijgen	ὁ ὀλοοίτροχος	- grote ronde steen
ὁ Ἡετίων, -ίονος	- Eëtion (zie comm.)	ὁ ἀνὴρ μουνάρχος	- alleenheerser
ὁ Ἐχεκράτεος	= ὁ τοῦ Ἐχεκράτεος υἱός (gebruikelijke weergave van een eigenaam met vermelding van de naam van de vader)	δικαιῶ	- straffen
Ἐχεκράτεος	: B 6 a	3. χράω	- als orakel geven
ὁ Ἐχεκράτης	- Echekrates	aor.pass. ἐχρήσθην	- berichten
ὁ δῆμος	- district	ἐξαγγέλλω	: B 3
ἡ Πέτρη	- Petra	Βακχιάδῃσι	- "gegeven met betrekking tot"
ἀτὰρ	- maar	γενόμενον ἐς Κόρινθον	- orakel(uitspraak)
τὰ ἐνέκαθεν	- van oorsprong	τὸ χρηστήριον	- onduidelijk
		ἄσημος	- betrekking hebben op
		φέρω ἐς + acc.	- dezelfde als
		ὁ αὐτός καὶ	

Het gevecht tussen de Lapithen en de Kentauren. Een fragment van de gevel van de Zeustempel in Olympia.

ταῦτό	: A 4	ὑπὸ . . . λύσει	: het voorvoegsel en het
ὁ αἰετός	- adelaar		eigenlijke werkwoord
ἡ πέτρα	- rots		zijn uit elkaar geplaatst.
ὁ λέων, λέοντος	- leeuw	φράζομαι	- bedenken
καρτερός	- sterk	ἡ Πειρήνη	- Peirene (bron)
ὠμηστής	- rauw vlees verslindend	ὄφρυόεις, -εντος	- op de rand van een
γούνατά τινος ὑπολύω	- iemand doden		afgrond gelegen

Commentaar: V, 92β.

1. ἐδίδοσαν . . . ἀλλήλων: Bakchiaden mochten wel trouwen met iemand die niet tot hun "clan" behoorde, maar kinderen, die uit een dergelijk huwelijk geboren werden, behoorden niet tot de heersende klasse en hadden dus geen mogelijkheid bestuurlijke ambten te bekleden. Zo werden vreemde elementen van buiten geweerd en bleef de macht in eigen kring.

οὔνομα δὲ οἱ ἦν Λάβδα: Waarschijnlijk was dit niet haar echte naam, maar een bijnaam, afgeleid van de Korinthische Λ, die twee niet-gelijke poten heeft, wat het idee van de handicap van het meisje illustreert.

ῥΗτιών . . . Καίνειδης: Het geslacht van Eëtion kwam oorspronkelijk uit Thessalië. Vermoedelijk behoorde het tot een bevolkingsgroep, die al voor de Dorische invasie in Korinthe woonde. Zijn voorvader Kaineus was aanwezig op de bruiloft van de Lapithische koning Peirithoös met Hippodameia. Op deze bruiloft waren alle Olympische goden, behalve Ares en Eris, uitgenodigd. Tijdens de bruiloft werden de Kentauren, die niet aan drank gewend waren, dronken. In zijn dronkenschap probeerde een van de Kentauren de bruid met geweld te ontvoeren. De andere Kentauren volgden zijn voorbeeld en probeerden zich van de vrouwelijke gasten meester te maken. Peirithoös en zijn vriend Theseus, de koning van Athene, sprongen op om Hippodameia en de andere vrouwelijke gasten te redden. Een hevig gevecht volgde, waarin o.a. de Lapith Kaineus gedood werd. Op een van de tympana van de Zeustempel in Olympia staat dit gevecht tussen Lapithen en Kentauren afgebeeld.

ἐκ Πέτρης: De precieze ligging van het 'district' Petra is onbekend. Waarschijnlijk moeten we het zoeken ten zuiden van de stad Korinthe.

2. ῥΗτιών . . . Κόρινθον: In de geciteerde orakeluitspraak (en ook in de volgende) gebruikt de Pythia een aantal woordspelingen op de eigennaam Eëtion: τίει, πολύτιτον en αἰετός (de Dorische vorm voor Eëtion was Aëtion). Het woord ὀλοοίτροχον is een toespeling op Petra. Met ἀνδράσι μουνάρχοισι worden de Bakchiaden bedoeld, die als groep de alleenheerschappij uitoefenden over Korinthe.

3. αἰετός . . . Κόρινθον: ῥΗτιών verwijst opnieuw naar Petra.

λέοντα: De leeuw was het symbool van koninklijke waardigheid, zoals al blijkt uit de 'Leeuwenpoort' in Mykene.

καρτερὸν ὠμηστήν is een toespeling op de gewelddadigheid van de Korinthische tyrannie van Kypselos (vgl. 92δ 2) en zijn zoon Periander (vgl. 92η 1).

Πειρήνην: In Korinthe waren twee bronnen, die de naam Peirene droegen, een op de Akrokorinthus, vlak onder de top, en een aan de voet van de berg. De laatste bestaat nog steeds en voorziet de moderne stad Korinthe nog steeds van water.

ὄφρυόντα: dit epitheton verwijst naar de hoge ligging van de stad op de Akrokorinthus.

V,92γ. Een poging van de Bakchiaden de pasgeboren Kypselos te vermoorden mislukt.

- 1 τοῦτο μὲν δὴ τοῖσι Βακχιάδῃσι πρότερον γενόμενον ἦν ἀτέκμαρτον, τότε δὲ τὸ ῥΗτιώνι γενόμενον ὡς ἐπύθοντο, αὐτίκα καὶ τὸ πρότερον συνῆκαν ἐὼν συνωδὸν τῷ ῥΗτιώνος. συνέντες δὲ καὶ τοῦτο εἶχον ἐν ἡσυχίῃ, ἐθέλοντες τὸν μέλλοντα ῥΗτιώνι γίνεσθαι γόνον διαφθεῖραι. ὡς δ' ἔτεκε ἡ γυνὴ τάχιστα, πέμπουσι σφέων αὐτῶν δέκα ἐς τὸν δῆμον
- 2 ἐν τῷ κατοίκητο ῥΗτιών ἀποκτενέοντας τὸ παιδίον. ἀπικόμεινοι δὲ οὗτοι ἐς τὴν Πέτρην καὶ παρελθόντες ἐς τὴν αὐλὴν

- τὴν Ἡετίωνος αἵτεον τὸ παιδίον· ἡ δὲ Λάβδα εἰδυῖά τε οὐδὲν τῶν εἵνεκα ἐκεῖνοι ἀπικοῖατο καὶ δοκέουσά σφεας φιλοφροσύνης τοῦ πατρὸς εἵνεκα αἰτέειν φέρουσα ἐνεχείρισε αὐτῶν ἐνί. τοῖσι δὲ ἄρα ἐβεβούλευτο κατ' ὁδὸν τὸν πρῶτον
- 3 αὐτῶν λαβόντα [τὸ παιδίον] προσουδίσαι. ἐπεῖτε ὦν ἔδωκε φέρουσα ἡ Λάβδα, τὸν λαβόντα τῶν ἀνδρῶν θεῖη τύχη προσεγέλασε τὸ παιδίον, καὶ τὸν φρασθέντα τοῦτο οἰκτός τις ἴσχει ἀποκτεῖναι, κατοικτίρας δὲ παραδιδοῖ τῷ δευτέρῳ, ὁ δὲ τῷ τρίτῳ, οὕτω τε διεξήλθε διὰ πάντων τῶν δέκα
- 4 παραδιδόμενον, οὐδενὸς βουλομένου διεργάσασθαι. ἀποδόντες ὦν ὀπίσω τῇ τεκούσῃ τὸ παιδίον καὶ ἐξελθόντες ἔξω, ἐστεῶτες ἐπὶ τῶν θυρέων ἀλλήλων ἄπτοντο καταιτιώμενοι καὶ μάλιστα τοῦ πρώτου λαβόντος, ὅτι οὐκ ἐποίησε κατὰ τὰ δεδογμένα, ἐς δὲ δὴ σφι χρόνου ἐγγινομένου ἔδοξε αὐτὶς παρελθόντας πάντας τοῦ φόνου μετίσχειν.

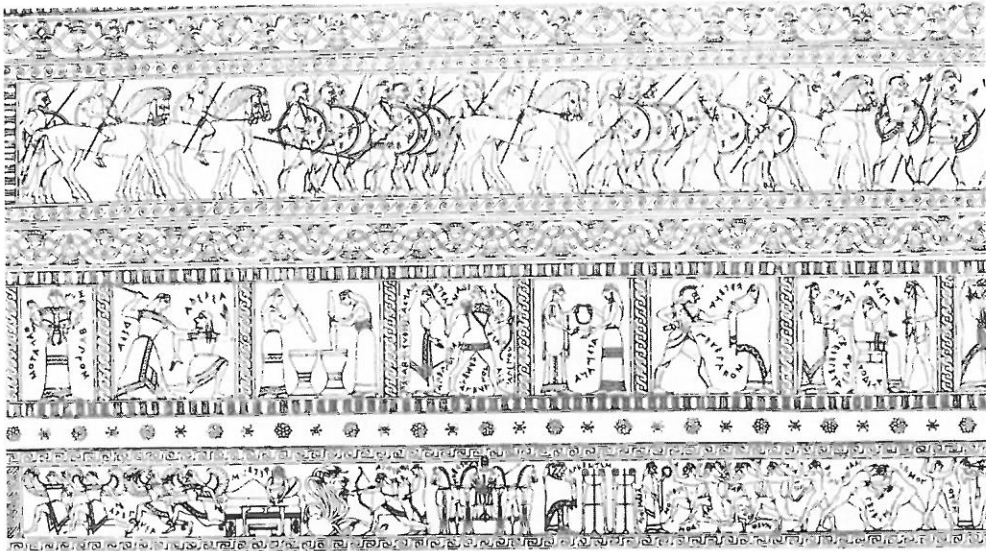
1. ἀτέκμαρτος	– onbegrijpelijk	3. ὦν	: A 6
συνῆκαν	: E 6 c	θεῖος	– goddelijk
συνίημι	– begrijpen	προσεγέλω	– toelachen
συνφῶς + dat.	– in overeenstemming met	φράζομαι (dep.pass.)	– bemerken
ἔχω ἐν ἡσυχίῃ	– verzwijgen, voor zich houden	ὁ οἰκτός	– medelijden
ὁ γόνος	– kind	ἴσχω + inf.	– weerhouden te, beletten te
ὥς τάχιστα	– zodra	κατοικτίρω	– medelijden hebben
σφέων αὐτῶν	– ξαυτῶν	παραδιδοῖ	: E 5
κατοίκητο	: E 1	διεξέρχομαι	– van hand tot hand gaan
κατοικέομαι	– gaan wonen	διεργάζομαι	– afmaken
τὸ παιδίον	– kind	4. ἀποδίδωμι	– teruggeven
2. παρέρχομαι	– naar binnen gaan	ὀπίσω	– terug
ἡ αὐλή	– binnenplaats (van een huis)	ἔξω	– naar buiten
gen. + εἵνεκα	– omwille van, voor	ἐστεῶτες	= ἐστῶτες
ἀπικοῖατο	: E 4	ἐπὶ + gen.	– bij
ἡ φιλοφροσύνη	– vriendschap	θυρέων	: B 2
ἐγχειρίζω	– overhandigen	ἄπτομαι + gen.	– aanpakken
τοῖσι	: D 1 a	καταιτιάομαι + gen.	– beschuldigen
ἄρα	: dativus auctoris	τὰ δεδογμένα	– afspraken
βεβούλευταί μοι	– (wel)nu	ἐς δὲ	– totdat
κατ' ὁδόν	– door mij is besloten	ἐγγίνομαι	– verstrijken
προσουδίζω	– onderweg	αὐτὶς	– weer
	– op de grond gooien	ὁ φόνος	– moord
		μετίσχω + gen.	– meedoen aan

Commentaar: V, 92γ.

2. ἐς τὴν αὐλήν: Het Griekse huis was altijd omgeven door een αὐλή (binnenplaats), die door een omheining van de straat was afgesloten. Deze αὐλή was voor iedereen toegankelijk, in het huis zelf mocht men alleen komen, als men hiervoor was uitgenodigd. Waarschijnlijk worden de onverwachte gasten door Labda op deze binnenplaats ontvangen.

ἡ δὲ Λάβδα . . . ἐνεχείρισε αὐτῶν ἐνί: De trotse moeder laat haar kind maar al te graag zien!

3. οἰκτός τις ἴσχει: Een bewijs van de tedere gevoelens die Grieken voor kleine kinderen koesterden.

Een detail van de kist van Kypselos met mythologische afbeeldingen.

V,92δ. Labda, de moeder van Kypselos, verbergt de baby in een kist.

- 1 ἔδει δὲ ἐκ τοῦ Ῥητίωνος
 γόνου Κορίνθῳ κακὰ ἀναβλαστῆν. ἡ Λάβδα γὰρ πάντα
 ταῦτα ἤκουε ἐστεῶσα πρὸς αὐτῇσι τῇσι θύρῃσι· δέισασα δὲ
 μὴ σφι μεταδόξῃ καὶ τὸ δεύτερον λαβόντες τὸ παιδίον
 ἀποκτείνωσι, φέρουσα κατακρύπτει ἐς τὸ ἀφραστότατόν οἱ
 ἐφαίνετο εἶναι, ἐς κυψέλην, ἐπισταμένη ὥς εἰ ὑποστρέψαντες
 ἐς ζήτησιν ἀπικνεοῖατο, πάντα ἐρευνήσιν μέλλοιεν· τὰ δὲ
 2 καὶ ἐγένετο. ἐσελθοῦσι δὲ καὶ διζημένοισι αὐτοῖσι ὥς οὐκ
 ἐφαίνετο, ἐδόκεε ἀπαλλάσσεσθαι καὶ λέγειν πρὸς τοὺς
 ἀποπέμψαντας ὥς πάντα ποιήσειαν τὰ ἐκεῖνοι ἐντεείλαντο.
 οἱ μὲν δὲ ἀπελθόντες ἔλεγον ταῦτα·

1. δεῖ	– het is onvermijdelijk	ἀφραστός	– onwaarschijnlijk
ἀναβλαστάνω	– ontspruiten	ἡ κυψέλη	– kist
αογ. ἀνέβλαστον		ὑποστρέφω	– terugkeren
αὐτῇσι	: C 1	ἡ ζήτησις	– het zoeken
δεῖδω	– vreezen	ἀπικνεοῖατο	: E 4
μεταδοκεῖ μοι	– ik verander van plan	ἐρευνάω	– doorzoeken
τὸ δεύτερον	– voor de tweede keer	τὰ	: D 1 a
κατακρύπτω	– verbergen	2. ἀπαλλάσσομαι	– weggaan
ἐς τὸ	= ἐς τοῦτο, ὃ	ἐντέλλομαι	– opdragen

Commentaar: V, 92δ.

1. ἐς κυψέλην: Pausanias geeft een uitvoerige beschrijving van een cederhouten kist, ingelegd met versieringen van goud en ivoor, waarin Kypselos als baby verborgen zou zijn geweest. De kist stond in de tempel van Hera in Olympia en is wellicht een wijgeschenk geweest van een van de Korinthische tyrannen. Op grond van de versieringen en de inscripties dateert men de kist op de zesde eeuw v. Chr.

Het kan dus niet de kist van Kypselos geweest zijn. Ook de vorm ervan klopt niet. Volgens afbeeldingen op munten heeft een κυψέλη de vorm van een cylindervormig vat. De legende zal ontstaan zijn uit de naam Kypselos.

Deze geschiedenis van Kypselos' redding sluit aan bij een lange reeks verhalen uit de Oudheid, die een aantal elementen gemeenschappelijk hebben:

1. er is een voorspelling, dat er een baby geboren zal worden, die zich later de macht zal toeëigenen;
2. de huidige machthebber doet een poging de baby uit de weg te ruimen;
3. de baby wordt op wonderbaarlijke wijze gered;
4. de voorspelling komt uit.

Voorbeelden hiervan vindt men o.a. in het geval van Zeus, Kyros, Oidipous, Mozes en Romulus en Remus.

V,92ε. Kypselos wordt tyran van Korinthe.

- 1 Ἡετίωνι δὲ μετὰ ταῦτα
ὁ παῖς ἠϋζάνετο, καὶ οἱ διαφυγόντι τοῦτον τὸν κίνδυνον ἀπὸ
τῆς κυψέλης ἐπωνυμίην Κύψελος οὔνομα ἐτέθη. ἀνδρωθέντι
δὲ καὶ μαντευομένῳ Κυψέλῳ ἐγένετο ἀμφιδέξιον χρηστήριον
ἐν Δελφοῖσι, τῷ πίσυνος γενόμενος ἐπεχείρησέ τε καὶ ἔσχε
2 Κόρινθον. ὁ δὲ χρησμὸς ὅδε ἦν·
ὄλβιος οὗτος ἀνὴρ ὃς ἐμὸν δόμον ἐσκαταβαίνει,
Κύψελος Ἡετίδης, βασιλεὺς κλειτοῖο Κορίνθου,
αὐτὸς καὶ παῖδες, παίδων γε μὲν οὐκέτι παῖδες.
τὸ μὲν δὴ χρηστήριον τοῦτο ἦν, τυραννεύσας δὲ ὁ Κύψελος
τοιοῦτος δὴ τις ἀνὴρ ἐγένετο· πολλοὺς μὲν Κορινθίων ἐδίωξε,
πολλοὺς δὲ χρημάτων ἀπεστέρησε, πολλῶ δέ τι πλείστους
τῆς ψυχῆς.

1. Ἡετίωνι	: F 1	2. ὁ χρησμὸς	– orakel(uitspraak)
αὔξανομαι	– opgroeien	ὄλβιος	– gelukkig
διαφεύγω + acc.	– ontsnappen aan	ὁ δόμος	– huis
ἀπὸ + gen.	– wegens	ἐσκαταβαίνω	– binnengaan, betreden
ἐπωνυμίην	: predikatief vertalen: "als ..."	Ἡετίδης	– zoon van Eëtion
ἡ ἐπωνυμία	– bijnaam	κλειτοῖο	= κλειτοῦ
ὁ Κύψελος	– Kypselos	κλειτός	– vermaard
ἀνδρόομαι (pass.)	– volwassen worden	τυραννεύω	– heerser-, tyran zijn
μαντεύομαι	– het orakel ondervragen	διώκω	– vervolgen
ἀμφιδέξιος	– voor tweeërlei uitleg vatbaar	τὰ χρήματα	– bezittingen, geld
πίσυνος γίγνομαι + dat.	– vertrouwen op	ἀποστρέφω + gen.	– beroven van
ἐπιχειρέω	– een greep naar de macht doen	πολλῶ τι πλείστους	– nog veel meer mensen
		ἡ ψυχῇ	– leven

Commentaar: V, 92ε.

1. ἀμφιδέξιον χρηστήριον: Het woord ἀμφιδέξιος heeft hier de betekenis van 'gunstig en ongunstig tegelijk'. Enerzijds voorspelt het geluk aan Kypselos, anderzijds legt het een beperking op aan de duur van de overheersing van zijn nakomelingen.

ἐπεχείρησέ τε ... Κόρινθον: Over de manier, waarop Kypselos de macht in Korinthe krijgt, vertelt Herodotos niet. Volgens Nikolaos van Damaskos bekleedde hij het ambt van polemarch. Hij schold de mensen, die bij hem in de schuld stonden, deze schuld kwijt. Zo werd hij populair bij het gewone volk van Korinthe. Met steun van de boeren maakte hij zich van de heerschappij meester. Of hij werkelijk βασιλεύς werd, zoals het orakel schijnt te suggereren, is niet zeker. Waarschijnlijk is dat de titel βασιλεύς minder beladen was dan die van τύραννος.

2. ὄλβιος: Dit woord gebruikt Herodotos elders slechts voor mensen, die zowel een gelukkig leven als een mooie dood hebben.

αὐτός . . . παῖδες: Dit orakel, ongetwijfeld geschreven na de dood van de Kypseliden, verwaarloost de driejarige regering van Kypselos' kleinzoon Psammetichos. Volgens de traditie had Kypselos twee zonen: Periander en Gorgos. Lykophron, de jongste zoon van Periander, werd door de inwoners van Kerkyra gedood (vgl. III, 53). Perianders oudste zoon (die waarschijnlijk ook de naam Kypselos droeg) was geestelijk niet volwaardig en dus ongeschikt om te regeren. Gorgos, de broer van Periander, stierf eerder dan hij en diens zoon Psammetichos regeerde slechts drie jaar.

τυραννεύσας . . . ψυχῆς: Het beeld, dat Herodotos ons van Kypselos geeft, is tot dan toe redelijk positief geweest. Ook Aristoteles beschrijft hem als een zachtmoedig man, die zich nooit door een lijfwacht liet vergezellen. Dan plotseling verandert het beeld bij Herodotos. Opeens wordt Kypselos afgeschilderd als een bloeddorstige tyran. Wil Herodotos hiermee aangeven, dat het iedereen zo vergaat, die de smaak van de macht te pakken heeft gekregen?

V,92ζ. Thrasyboulos van Milete geeft Periander een lesje.

- 1 ἄρξαντος δὲ τούτου ἐπὶ τριήκοντα ἔτεα καὶ
διαπλέξαντος τὸν βίον εὐ διάδοχος οἱ τῆς τυραννίδος ὁ παῖς
Περιάνδρος γίνεται. ὁ τοίνυν Περιάνδρος κατ' ἀρχὰς μὲν
ἦν ἡπιώτερος τοῦ πατρός, ἐπεῖτε δὲ ὠμίλησε δι' ἀγγέλων
Θρασυβούλῳ τῷ Μιλήτῳ τυράννῳ, πολλῶ ἔτι ἐγένετο Κυ-
2 ψέλου μαιφονώτερος. πέμψας γὰρ παρὰ Θρασύβουλον
κῆρυκα ἐπυνθάνετο ὄντινα ἂν τρόπον ἀσφαλέστατον κατα-
στησάμενος τῶν πρηγμάτων κάλλιστα τὴν πόλιν ἐπιτροπεύει.
Θρασύβουλος δὲ τὸν ἐλθόντα παρὰ τοῦ Περιάνδρου ἐξήγαγε
ἔξω τοῦ ἄστεος, ἐσβὰς δὲ ἐς ἄρουραν ἐσπαρμένην ἅμα τε
διεξήιε τὸ λήιον ἐπειρωτῶν τε καὶ ἀναποδίζων τὸν κῆρυκα
κατὰ τὴν ἀπὸ Κορίνθου ἄπιζιν, καὶ ἐκόλουε αἰεὶ ὅπως τινὰ
ἴδοι τῶν ἀσταχῶν ὑπερέχοντα, κολούων δὲ ἔρριπτε, ἐς δὲ
3 τοιοῦτῳ. διεξελθὼν δὲ τὸ χωρίον καὶ ὑποθέμενος ἔπος οὐδὲν
ἀποπέμπει τὸν κῆρυκα. νοστήσαντος δὲ τοῦ κήρυκος ἐς τὴν
Κόρινθον ἦν πρόθυμος πυνθάνεσθαι τὴν ὑποθήκην ὁ Περιάν-
δρος. ὁ δὲ οὐδὲν οἱ ἔφη Θρασύβουλον ὑποθέσθαι, θωμάζειν
τε αὐτοῦ παρ' οἷόν μιν ἄνδρα ἀποπέμψει, ὥς παραπλήγῃ τε
καὶ τῶν ἐνωτοῦ σινάμωρον, ἀπηγεόμενος τὰ περ πρὸς Θρασυ-
βούλου ὁπώπεε.

1. τριήκοντα	- dertig	ἐπιτροπεύει	best kon volgen om
διαπλέκω	- voltooiën		zijn stad zo goed
διάδοχος γίνομαι τινί	- iemand in iets		mogelijk te besturen".
τινος	- opvolgen	ἐξάγω	- (naar buiten) brengen
ἡ τυραννίς, -ίδος	- tyrannie	ἔξω + γεν.	- buiten
τοίνυν	- nu	τὸ ἄστυ, ἄστεος	- stad
κατ' ἀρχὰς	- in het begin	ἐσβαίνω	- gaan naar
ἡπιός	- mild, vriendelijk	ἡ ἄρουρα	- akkerland
ὀμίλειω + dat.	- kontakt hebben met	σπείρω	- (in)zaaien
ὁ Θρασύβουλος	- Thrasyboulos (zie comm.)	pf.m./p. ἔσπαρμαι	
ἡ Μίλητος	- Milete	ἅμα (οἱ)	- met hem
μαιφόνος	- bloeddorstig	διέξειμι	- tussendoor lopen
2. ὄντινα ἂν . . . t/m . . .	- "welke politiek hij het	τὸ λήιον	- gewas
		ἐπειρωτάω	- vragen

ἀναποδίζω τινά	– iem. aan een kruis- verhoor onderwerpen	τὸ ἔπος	– advies
ἡ ἄπιξις	– komst	νοστέω	– terugkeren
κολούω	– afbreken	πρόθυμος	– nieuwsgierig
ὅκως + opt.iterativus	– telkens wanneer	ἡ ὑποθήκη	– advies
αἰεῖ	– steeds	θωμάζω + gen.	– zich verbazen over
ὁ ἀσταχύς	– korenaar	αὐτοῦ	: nader verklaard in "παρ' οἶόν . . . ἀποπέμψετε"
ὑπέρεχω	– uitsteken	ὥς . . . t/m σινάμωρον	: vul aan: ἐόντα
ρίπτω	– wegwerpen	παραπλήξ, -ῆγος	– krankzinnig
βαθύς	– hoog	σινάμωρος + gen.	– schade toebrengend aan
3. διεξέρχομαι	– lopen naar	ὁράω pf. ὀπωπα	– zien
τὸ χωρίον	– stuk grond, akker		
ὑποτίθεμαι τινά τι	– iem. iets adviseren, – aanraden		

Commentaar: V, 92ζ.

1. τριήκοντα: Kypselos regeerde van ca. 655 tot 625 v. Chr.

Θρασυβούλῳ τῷ Μιλήτου τυράννῳ: Over de connecties tussen Periander en Thrasyboulos spreekt Herodotos al in I, 20. Na de dood van zijn vader is het Periander kennelijk niet duidelijk, wat hij met de heerschappij aan moet. Daarom vraagt hij een andere tyran, Thrasyboulos van Milete, hoe hij het beste kan handelen. Diens antwoord opent Periander de ogen voor de noodzakelijkheden en mogelijkheden, die met de machtspositie van tyran verbonden zijn. Hij leert, wat hij moet doen om zijn positie niet te verliezen. Tegelijk beseft hij, dat hij de macht bezit en die naar goedgevoelen kan gebruiken. Het is niet een aangeboren slechtheid, die Periander tot tyran maakt. Zijn karakter verandert onder invloed van een andere tyran, die hem van zijn eigen macht bewust maakt. Bij Aristoteles vinden we hetzelfde verhaal in een omgekeerde rolverdeling. Thrasyboulos vraagt Periander, wat hij moet doen en krijgt van hem hetzelfde advies als Periander bij Herodotos van Thrasyboulos.

Het dodenorakel aan de Acheron, waarheen Periander boden stuurde om de schim van zijn vrouw Melissa te raadplegen.

V,92η. Gebeurtenissen na de dood van Melissa, de vrouw van Periander.

- 1 Περιάνδρος δὲ συνεῖς τὸ ποιηθὲν καὶ νόφ
σχὼν ὥς οἱ ὑπετίθετο Θρασύβουλος τοὺς ὑπερόχους τῶν
ἀστῶν φονεῦειν, ἐνθαῦτα δὴ πᾶσαν κακότητα ἐξέφαινε ἐς
τοὺς πολιήτας. ὅσα γὰρ Κύψελος ἀπέλιπε κτείνων τε καὶ
διώκων, Περιάνδρος σφεα ἀπετέλεσε, μὴ δὲ ἡμέρῃ ἀπέδυσσε
2 Μέλισσαν. πέμψαντι γάρ οἱ ἐς Θεσπρωτοὺς ἐπ' Ἀχέροντα
ποταμὸν ἀγγέλους ἐπὶ τὸ νεκυομαντήιον παρακαταθήκης ἐπε-
ξινικῆς οὔτε σημανέειν ἔφη ἡ Μέλισσα ἐπιφανείσα οὔτε
κατερέειν ἐν τῷ κεῖται χώρῳ ἢ παρακαταθήκη· ῥιγοῦν τε
γὰρ καὶ εἶναι γυμνή· τῶν γὰρ οἱ συγκατέθαψε εἰμάτων
ὄφελος εἶναι οὐδὲν οὐ κατακαυθέντων· μαρτύριον δὲ οἱ εἶναι
ὡς ἀληθὲς ταῦτα λέγει, ὅτι ἐπὶ ψυχρὸν τὸν ἱπνὸν Περιάνδρος
3 τοὺς ἄρτους ἐπέβαλε. ταῦτα δὲ ὡς ὀπίσω ἀπηγγέλη τῷ
Περιάνδρῳ (πιστὸν γὰρ οἱ ἦν τὸ συμβόλαιον, ὃς νεκρῷ
ἐούσῃ Μελίσσῃ ἐμίγη), ἰθέως δὴ μετὰ τὴν ἀγγελίην κήρυγμα
ἐποιήσατο ἐς τὸ "Ἡραῖον ἐξιέναι πάσας τὰς Κορινθίων
γυναῖκας. αἱ μὲν δὴ ὡς ἐς ὀρτὴν ἦσαν κόσμῳ τῷ καλλίστῳ
χρεώμεναι, ὁ δ' ὑποστήσας τοὺς δορυφόρους ἀπέδυσέ σφεας
πάσας ὁμοίως, τὰς τε ἐλευθέρους καὶ τὰς ἀμφιπόλους, συμ-
4 φορήσας δὲ ἐς ὄρυγμα Μελίσσῃ ἐπευχόμενος κατέκαιε. ταῦτα
δὲ οἱ ποιήσαντι καὶ τὸ δεύτερον πέμψαντι ἔφρασε τὸ εἶδωλον
τὸ Μελίσσης ἐς τὸν κατέθηκε χώρον τοῦ ξείνου τὴν παρα-
καταθήκην.

1. νόφ ἴσχω	- beseffen		voortgezet: "want dat
ὑπέροχος	- uitstekend		zij . . .". Dit geldt ook
ὁ ἀστός	- burger		voor de volgende
ἐνθαῦτα δὴ	- vanaf dat moment,		zinnen.
	toen	ῥιγέω	- het koud hebben
ἡ κακότης, -ητος	- misdaad	γυμνός	- naakt
ἐκφαίνω	- ten toon spreiden	τῶν γάρ . . . οὐδέν	: construeer: οὐδέν γάρ
ὁ πολιήτης	- burger		ὄφελος οἱ εἶναι
ἀπολείπω	- overlaten		εἰμάτων, ἃ
ἀποτελέω	- afmaken		συγκατέθαψε
ἀποδύω	- laten uitkleden	συγκαταθάπτω	- meebegraven
ἡ Μέλισσα	- Melissa	τὸ εἶμα, εἵματος	- kleet, kledingstuk
2. οἱ Θεσπρωτοί	- Thesprotiërs (zie	τὸ ὄφελος	- nut
	comm.)	κατακαίω	- verbranden
ὁ Ἀχέρων, -οντος	- Acheron (zie comm.)	aor.pass.	
τὸ νεκυομαντήιον	- dodenorakel	κατεκαύθην	
ἢ παρακαταθήκη	- in bewaring gegeven	τὸ μαρτύριον	- bewijs
	geld, pand	ἀληθὲς	: C 3 NB
περί	: prepositie áchter het	ψυχρός	- koud
	subst. geplaatst.	ὁ ἱπνός	- oven
ξεινικός	- van een (gast)vriend	ὁ ἄρτος	- brood
σημαίνω	- aanwijzingen geven	ἐπιβάλλω	- leggen in
ἐπιφαίνομαι	- verschijnen	3. ὀπίσω	- weer, terug
καταγορεύω	- meedelen	ἀπαγγέλλω	- berichten
τῷ	: zie III 50, 2 (ὅς)	πιστός	- betrouwbaar
ὁ χῶρος	- plaats	τὸ συμβόλαιον	- teken, bewijs
ῥιγοῦν τε γάρ . . .	: de inf.constructie van	μεῖγνυμαι + dat.	- sexuele omgang
	de vorige zin wordt	aor. ἐμίγην	hebben met

ιθέως	– direkt, meteen	οἱ δορυφόροι	– lijfwacht
τὸ Ἡραῖον	– Hera-tempel (zie comm.)	ὁμοίως	– zonder aanzien des persoons
ὡς	– als, als ware het	ἡ ἀμφίπολος	– slavin
ἡ ὁρτή	– feest	συμφορέω	– bij elkaar leggen
ἐξεῖμι	– (naar buiten) gaan	τὸ δρυγμα	– kuil
ἦσαν	= ἦσαν	ἐπεύχομαι + dat.	– bidden tot
ὁ κόσμος	– kleren	4. φράζω	– meedelen, tonen
χρώμεναι	= χρώμεναι	τὸ εἶδωλον	– schim
ὑπίστημι	– verdekt opstellen	κατατίθημι	– neerleggen

Commentaar: V, 92η.

1. ἀπέδυσσε: De verklaring bij Herodotos is tendentieus. Het is aannemelijk, dat Periander de vrouwen uit Korinthe heeft gedwongen om hun kostbare kleren op het graf van Melissa te verbranden.

2. ἐς Θεςπρωτοῦς ἐπ' Ἀχέροντα ποταμὸν: In Thesprotië (een streek in Noord-west Griekenland) bevond zich het dodenorakel van Ephyra op de plaats waar de rivieren de Kokytos en de Acheron samenkomen. In dit nekromanteion, waarvan nog aanzienlijke resten uit de Hellenistische tijd bewaard gebleven zijn, kon men in contact komen met de overledenen. Men meende, dat hier een toegang lag naar de Onderwereld en men de schim van een overledene daarvandaan kon terugroepen. Het verhaal is een voorbeeld van het gedrag van Periander als tyran. Het is niet zozeer de bedoeling van Herodotos de tot nu toe kort opgesomde misdaden van de tyran uitvoerig te illustreren en daarvan een negatief hoogtepunt te geven. Veeleer gaat het hier – naast Herodotos' belangstelling voor bijzondere godsdienstige riten – om de gedachte, dat de tyran, die zich van zijn macht bewust is, de verleiding niet kan weerstaan, die te allen tijde zelfs voor zijn belangen, die het meest privé zijn, op misdadige wijze te gebruiken. Periander heeft zelfs de macht alle vrouwen van Korinthe bijeen te roepen en hen eenvoudig van al hun kostbaarheden te beroven.

2. παρακαταθήκης: Waar deze uit bestond maakt Herodotos niet duidelijk. Op grond van III, 50, 1 is het niet waarschijnlijk, dat Periander de schim van zijn vrouw met een dergelijke vraag zou hebben lastig gevallen, maar het geval moet de hebzucht van de tyran aangeven.

ἐφη . . . παρακαταθήκη: Verderop blijkt, dat Melissa dit zelf ergens had verstoep.

οὐ κατακαυθέντων: Pas door verbranding door het vuur worden de kleren eigendom van de dode.

ὅτι . . . ἐπέβαλε: Periander wordt er hier door Melissa aan herinnerd, dat hij haar na haar dood seksueel misbruikt zou hebben.

3. ἐς τὸ Ἡραῖον: Bedoeld wordt hier de tempel van Hera Bounaia bij de Akrokorinthos. Deze tempel koos Periander uit omdat Hera de godin was, die de gehuwde vrouwen beschermde. Misschien ook was Melissa priesteres van Hera.

V,92η. De conclusie van Soklees.

Dat is nu een tyrannie en dat soort dingen gebeurt daarin. Daarom waren wij, Korinthisers, al meteen stomverbaasd, toen wij merkten, dat jullie Hippias lieten komen. En nu zijn wij nog veel verbaasder, omdat jullie dit soort dingen zeggen. We bezweren jullie dan ook – en laten de goden van de Grieken onze getuigen zijn – geen tyrannieën in te voeren in de steden. Als jullie niet ophouden, maar blijven proberen Hippias weer aan de macht te brengen, tegen alles wat rechtvaardig is in, weet dan wel dat de Korinthisers niet achter jullie staan.

Bronnen over Periander

Naast Herodotos hebben ook andere auteurs uit de Oudheid over Periander geschreven. Bij velen wordt hij slechts terloops genoemd, maar een aantal Griekse schrijvers laten hem uitvoeriger aan bod komen.

1. *Diogenes Laërtios, een Griekse biograaf uit waarschijnlijk de derde eeuw na Chr. Over zijn leven is verder niets bekend. In het eerste boek van zijn werk 'Verzameling van levens en leerstellingen van wijsgeren' schrijft hij over de Zeven Wijzen waartoe ook Periander behoort. Voor de vertaling van deze passage over Periander zie pag. 45.*

2. *Nikolaos van Damaskos, een veelzijdig auteur, raadgever van Herodes, hofhistoricus en filosoof. Hij leefde in de eerste eeuw v. Chr en schreef onder andere een wereldgeschiedenis (Historiai) in 144 boeken, waarvan nog slechts fragmenten zijn overgebleven. Van deze fragmenten gaan nr. 57-60 over Kypselos en Periander:*

Fragment 57.

Kypselos was via de vrouwelijke lijn ook zelf een Bakchiade. Nadat hij de laatste machthebber namelijk Hippokleides, gedood had, werd hijzelf als eerste koning in zijn plaats op de volgende manier. Een orakel had de Bakchiaden voorspeld dat zij door Kypselos, de zoon van Aëtion, ten val gebracht en van hun macht beroofd zouden worden. Daarom stuurden ze in het geheim een paar leden van hun lijfwacht naar hem toe, toen hij net geboren en dus nog heel klein was, met de opdracht hem te doden. Toen zij om die reden naar zijn huis waren gegaan en op het punt stonden hem te doden, strekte het kindje zijn armpjes naar de mannen uit en lachte tegen hen. Zij kregen medelijden met hem en besloten hem niet meer te doden, maar weg te gaan, nadat zij de vader de waarheid verteld hadden. Zij zeiden hem dus wat zij besloten hadden. Aëtion bracht het kind in veiligheid naar Olympia en voedde het daar op als een smekeling van de god. Later, toen hij wat geruster geworden was, bracht hij hem, terwijl hij nog een jongen was maar in intelligentie en dapperheid boven velen uitstak, naar Kleonai. Toen Kypselos na verloop van tijd wilde terugkeren naar Korinthe, raadpleegde hij het orakel in Delphi. Nadat hij een gunstig antwoord had gekregen, ging hij zonder enige aarzeling naar Korinthe. Al gauw was hij buitengewoon populair bij de Korintheërs. Vergeleken met de andere Bakchiaden, die arrogant en misdadig waren, maakte hij de indruk een dapper en verstandig man te zijn en een goed staatsburger. Toen hij polemarch geworden was, nam zijn populariteit nog toe, omdat hij van alle mensen die dat ambt ooit hadden bekleed veruit de beste was. Naast een aantal andere goede dingen deed hij ook het volgende. Er bestond een wet in Korinthe, dat mensen die voor de rechtbank veroordeeld waren naar de polemarch gebracht moesten worden en gevangen gezet werden om hun straf te ondergaan. Hij zette geen enkele burger gevangen en hield er ook geen vast, maar liet sommigen tegen een borgsom vrij, voor anderen stond hij zelf borg en hij verdeelde het geld, dat hij hiervan kreeg onder alle inwoners van de stad. Tengevolge hiervan was hij bij het volk buitengewoon geliefd. Toen hij zag dat de Korintheërs de Bakchiaden haatten, maar geen leider hadden, met behulp van wie zij hen ten val konden brengen, stelde hij zich beschikbaar en nam de leiding over het volk op zich. Hij vermeldde de orakelspreuk, dat het voorbeschikt was dat zij door hem ten valgebracht zouden worden en herinnerde eraan, dat de Bakchiaden al lang geleden, toen hij nog maar pas geboren was, van plan geweest waren hem daarom te doden en hem ook nu nog naar het leven stonden. Maar, zo zei hij, zij konden hun lot niet ontlopen. De Korintheërs lieten zich maar al te graag door zijn woorden inpalmen. Want zij haatten de Bakchiaden en hadden sympathie voor hem en bovendien waren zij er op grond van zijn dapperheid van overtuigd dat zijn plannen zouden slagen. Nadat hij tenslotte een eigen partij gesticht had, doodde hij Patrokleides, die over hen regeerde, een onaangename en misdadig man. Kort daarop benoemde het volk hem tot koning in zijn plaats. Hij liet de politieke vluchtelingen terugkomen naar Korinthe en gaf degenen, die onder de Bakchiaden het burgerrecht verloren hadden, dit weer terug. Daardoor kon hij bij hen geen kwaad meer doen. Hij stuurde degenen, die niet tot zijn vrienden behoorden, weg om een kolonie elders te stichten om zo gemakkelijker over de overigen te regeren. Hij stuurde hen naar Leukas en Anaktorion, nadat hij Pylades en Echiadnes, onechte kinderen van hem, tot hun leiders had benoemd. De Bakchiaden zette hij het land uit en hij verklaarde hun goederen verbeurd. Zij weken uit naar Kerkira. Kypselos regeerde als een goed vorst over Korinthe zonder dat hij een lijfwacht had en terwijl hij zich mocht verheugen in de sympathie van de Korintheërs. Nadat hij 30 jaar geregeerd had stierf hij. Hij liet vier zonen na, van wie er een wettig was, namelijk Periander, en de overigen onwettig.

Fragment 58.

Periander, de zoon van Kypselos, de koning van Korinthe, nam het koningschap van zijn vader over omdat hij de oudste zoon was. Door zijn wreedheid en gewelddadigheid veranderde hij het in een tyrannis en hij bezat een lijfwacht bestaande uit 300 man. Hij belette de burgers slaven te kopen en vrije tijd te hebben doordat hij steeds andere werken voor hen verzor. Als iemand op de agora rondhing, strafte hij hem, omdat hij bang was dat zij een samenzwering tegen hem op touw zouden zetten. Ze zeggen dat hij ook een andere onwettige begaan heeft. Hij had namelijk seksuele omgang met zijn vrouw, toen zij al dood was, omdat hij verliefd op haar was. Hij trok voortdurend ten strijde en was zeer oorlogszuchtig. Hij liet triëren bouwen en bevoer daarmee de beide zeeën. Sommigen zeggen ook dat hij tot de Zeven Wijzen behoorde. Maar dat is niet zo.

Fragment 59.

Toen Periander al op hoge leeftijd gekomen was, waren al zijn zonen al gestorven: Euagoras bij de stichting van een kolonie in Potidaia, Lykophron tijdens een poging tyrant te worden in een van de plaatsen in de omgeving, Gorgo door een val tijdens het wagenmennen, waarbij hij zijn nek brak en Nikolaos, die de meest gematigde scheen te zijn, nadat hij door de inwoners van Kerkyra op listige wijze vermoord was op de volgende manier. Periander wilde dat de macht na zijn dood in handen van zijn kinderen bleef, maar hij beseftte, dat de Korintheërs hem vijandig gezind waren, maar het wel zouden tolereren als zijn zoon Nikolaos over hen regeerde vanwege zijn gematigde houding. Daarom besloot hij zelf weg te gaan naar Kerkyra en het koningschap over Korinthe over te dragen aan zijn zoon Nikolaos. Een aantal inwoners van Kerkyra was het besluit van Periander te weten gekomen. Zij wilden de moederstad bevrijden van de tyrannie en waren bang voor Periander, als hij naar Kerkyra zou komen. Daarom smeidden zij een samenzwering en doodden Nikolaos, die bij hen verbleef. Periander bracht zijn leger bijeen en deed een inval op Kerkyra.

Nadat hij de stad ingenomen had, doodde hij 50 burgers, die schuldig waren aan de moord. Hun zonen, een zeer groot aantal, stuurde hij naar Alyattes, de koning van de Lydiërs, om ze te laten castreren. Toen zij op Samos landden, stelden zij zich als smekelingen onder de bescherming van Hera. Nadat de Samiërs alles gehoord hadden, reddden zij hen. Nadat Periander het bestuur over Kerkyra had toevertrouwd aan Psammetichos, de zoon van Gorgo en dus zijn achterneef, keerde hij naar Korinthe terug.

Fragment 60.

Periander liet Kypselos (?), de zoon van Gorgo, zijn eigen broer, als opvolger van het koningschap achter. Deze regeerde, nadat hij uit Kerkyra gekomen was, als tyrant over Korinthe, totdat enkele Korintheërs, nadat zij een complot tegen hem gesmeed hadden, hem doodden, nadat hij slechts korte tijd aan de macht geweest was, en zo de stad bevrijdden. Het volk verwoestte het paleis van de tyrannen, verklaarde hun bezittingen verbeurd. Ze gooiden het lichaam van Kypselos onbegraven buiten de stad neer, braken de graven van zijn voorvaderen open en wierpen de botten overal neer.

3. Parthenios (een Griekse dichter uit de eerste eeuw v. Chr.) schreef o.a. een prozawerk, Liefdesleed genaamd, dat 36 korte verhalen over ongelukkige liefdes bevat. Het materiaal daarvoor ontleende hij aan oudere dichters en geschiedschrijvers. Eén van deze verhalen gaat over Periander die een verhouding had met zijn eigen moeder.

17. Over de moeder van Periander

Men zegt dat ook Periander van Korinthe aanvankelijk gematigd en rechtvaardig was en pas later bloeddorstig werd om de volgende reden. Toen hij nog zeer jong was, was zijn moeder bezeten van hem en een tijdlang bevredigde zij haar hartstocht door het kind te omhelzen. Mettertijd nam haar passie echter toe en was zij niet meer in staat haar ziekte te beheersen. Zij nam een roekeloos besluit en liet de jongen weten, dat een zeer mooie vrouw verliefd op hem was. Ze spoorde hem aan niet zomaar toe te zien dat zij nog verder wegwijnde van liefdesverdriet. Aanvankelijk zei hij dat hij een vrouw, die gebonden was door wetten en gewoonten, niet op het slechte pad wilde brengen. Maar toen zijn moeder hardnekkig bleef aandringen, gaf hij toe. Toen de nacht gekomen was, waarop hij zijn afspraak zou nakomen, vertelde zij hem van te voren ervoor te zorgen dat er geen licht in de slaapkamer was en de vrouw niet te dwingen iets te zeggen. Uit schaamte had zij hierom namelijk nadrukkelijk verzocht. Periander stemde er mee in alles te doen, zoals zijn moeder hem dat voorstelde. Nadat zij zich zo mooi mogelijk gemaakt had, ging zij de slaapkamer van de jongen binnen en vóór het eerste licht van de dageraad zichtbaar was, sloop ze stiekem weer naar buiten. De volgende dag vroeg zij hem of alles zo gegaan was als hij wilde en of zij tegen de vrouw mocht zeggen, dat zij weer naar hem toe mocht komen. Periander zei dat hij dat bijzonder op prijs zou stellen en zich zeer op haar bezoek zou verheugen. Vanaf dat moment bezocht ze de jongen voortdurend en Periander werd verliefd op haar. Hij wilde graag weten wie die vrouw was. Een tijdlang drong hij er bij zijn moeder op aan haar te smeken, dat zij tegen hem zou praten en dat ze zou laten blijken wie ze was, omdat hij verliefd op haar was geworden. Daarom was helemaal moeilijk te verteren dat zij het niet goed vond dat hij háár zag met wie hij al zo lang naar bed ging. Toen zijn moeder dat weigerde, waarbij ze de schuld gaf aan het schaamtegevoel van de vrouw, gaf hij één van zijn dienaren opdracht licht in de slaapkamer te verstoppert. Toen zij op de gewone manier gekomen was en op het punt stond het bed in te gaan, sprong Periander op en greep het licht. Toen hij zag, dat het zijn moeder was, rende hij naar haar toe om haar te doden. Tegengehouden door een goddelijk visioen zag hij van zijn voornemen af. Vanaf dat moment was hij krankzinnig en verviel hij tot wreedheid en hij doodde velen van zijn burgers. Lang en hevig jammerde de moeder om het lot, dat haar getroffen had, en tenslotte pleegde zij zelfmoord.